

УДК 378.147-054.6:5

СВІТЛАНА РІДКОЗУБОВА

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА ЗІ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті доведено, що однією з умов підвищення якості професійної підготовки студентів-іноземців вищих технічних навчальних закладів є організація педагогічної комунікативної взаємодії викладачами з майбутніми інженерами. До наукових орієнтирів зазначеної проблеми віднесено урахування вікових, індивідуальних, психологічних, гендерних, культурно-національних особливостей розвитку іноземних студентів у фаховій підготовці, постійне вдосконалення професійно-педагогічного потенціалу викладачів, організація співпраці через професійне спілкування в колективі.

***Ключові слова:** іноземні студенти, комунікативна взаємодія, вищий технічний навчальний заклад, спілкування*

Постановка проблеми; її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. У вищій технічній школі актуальним питанням є якість підготовки іноземних студентів, що пояснюється першочерговим завданням – на батьківщину майбутні інженери мають від'їжджати професійно підготовленими, з набутими компетенціями в галузі інженерної справи. У стінах вищих технічних навчальних закладах іноземні студенти зустрічаються з низкою труднощів, що пов'язані з об'єктивними і суб'єктивними причинами. До об'єктивних причин віднесемо високу оплату за навчання, заняття в змішаних групах, викладання українською мовою, яку вони не вивчали. Суб'єктивними причинами є низький рівень мовної підготовки, хоча в атестатах зрілості з російської мови виставлені оцінки «добре», «відмінно», а також особистісні негативні риси – лінощі, невпевненість у собі, відсутність навичок самоорганізації, заняття зайвими справами. І тому, організація педагогічної комунікативної взаємодії викладача зі студентами-іноземцями вищих технічних навчальних закладів є однією з умов покращення адаптаційного періоду проживання майбутніх інженерів, поліпшення якості професійної підготовки, налагоджування міжособистісних контактів у студентських групах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми; виділення невирішених її частин. Розв'язання проблеми оволодіння професійними комунікативними студентами ВТНЗ започатковано в дослідженнях Е. Леотьевої (формування професійного ціннісного ставлення іноземних студентів до навчання), О. Палки (професійна підготовка іноземних студентів технічного напрямку), В. Коваль (формування професійних

мовленнєвих умінь у студентів іноземного походження засобами комплексних дидактичних ігор), І. Семененко (роль педагогічного супроводу в навчанні й вихованні іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів) [1; 2; 4; 7]. Т. Шмоніна [3] довела, що ефективність природничо-наукової підготовки іноземних студентів на підготовчих факультетах забезпечується педагогічними умовами, серед яких: розробка індивідуальних траєкторій із урахуванням національних особливостей, базової освіти і рівня мовної підготовки іноземних студентів; використання адаптованих навчально-методичних комплексів із міжпредметною координацією змісту природничих наук. Актуальними питаннями є підвищення рівня сформованості професійних комунікативних умінь в іноземних студентів ВТНЗ та розвиток у них прагнення зростати до професійного акме [6]. Невирішеною частиною зазначеної проблеми є організація педагогічної комунікативної взаємодії викладача зі студентами-іноземцями вищих технічних навчальних закладів як умова підвищення якості їхньої підготовки

Мета статті – довести, що однією з умов підвищення якості професійної підготовки є організація педагогічної комунікативної взаємодії викладача зі студентами-іноземцями вищих технічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Одним із актуальних питань професійної підготовки іноземних студентів у вищих технічних навчальних закладах є організація педагогічної комунікативної взаємодії викладача з майбутніми фахівцями, яка відбувається в процесі спілкування. Професійне спілкування сприяє реалізації змісту навчальних дисциплін, методів і прийомів педагогічного впливу на його засвоєння, передаванню студентам моральних, національних, громадянських цінностей, а також формує духовний світ майбутнього фахівця, окреслює орієнтири майбутньої професійної поведінки. Через спілкування викладач реалізовує власний накопичений досвід наукової, викладацької, інженерної справи, виступає посередником між галуззю науки і техніки та устремліннями студентів. Образ викладача є виховним прикладом для студентів, які приїжджають з різних країн, мають змогу порівнювати досвід викладання, модель поведінки, ставлення до науки, до процесу передачі теоретичних основ і практичних умінь молодим фахівцям.

Іноземним студентам, які навчаються у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті (разом 46 осіб), ми запропонували опрацювати тест «Потреба в спілкуванні» [5] з метою виявлення мотивів комунікаційної взаємодії з іншими людьми, одногрупниками, викладачами. Серед опитаних студентів, 67% студентів відповіли, що не отримують задоволення, коли беруть участь у різних урочистостях, 43% осіб схильються до публічних заходів і при цьому отримують задоволення. Такі результати свідчать про те, що іноземні студенти надають перевагу більш спокійним обставинам, де їм не потрібно спілкуватися з багатьма людьми. Ми вбачаємо головною причиною такого результату в тому, що іноземні

студенти недосконало знають російську мову і не розуміють українську мову. Не дивлячись на це, спілкуванню іноземні студенти надають особливої уваги. Майбутні інженери вважають, що найбільшою радістю в житті є спілкування (46%); співчують людям, у яких немає близьких друзів (23%), виявляють прихильність до співрозмовника, не зважаючи на різні погляди, судження, ідеї, світогляд, виховання (20%); відчують тривогу і напруженість на самоті, а перебування серед людей, спілкування з ними спонукають до нових ідей, цікавих планів, відчуття працездатності й радості (11%). Оцінюючи таку ситуацію позитивно, вважаємо, що іноземні студенти бажають спілкуватися, поліпшувати власні комунікаційні навички, дружити з іншими людьми.

Загалом, оцінюючи результати дослідження, слід відзначити, що такі майбутні інженери виявляють достатню комунікабельність, підтримують та відновлюють хороші стосунки з людьми, виявляють потреби в позитивних, емоційно насичених контактах, допомагають і цінують своїх близьких друзів (48%). Деякі іноземні студенти спілкуються з людьми залежно від ситуації та настрою: інколи із задоволенням, інколи уникають спілкування, шукають самотності, не відмовляються від спілкування з однокурсниками, але їх дратує велика гомінлива компанія (30%). Окремі іноземні студенти бажають бути на самоті після навчання, не готові встановлювати контакти з великою кількістю людей, під час спілкування закриті, стримані, намагаються підтримувати дистанцію між собою та співрозмовником (13%). Незначна кількість іноземних студентів прагнуть бути в центрі уваги, «душею компанії» (9%). Підтвердженням цієї позиції є те, що одиниці іноземних студентів беруть участь у студентському самоуправлінні, художній самодіяльності, громадській діяльності.

Підсумовуючи, слід відзначити, що потреби іноземних студентів є важливим чинником педагогічної комунікативної взаємодії з ними викладача, оскільки настрої, готовність, відкритість, розуміння іншої людини, відчуття внутрішньої симпатії є запоруками будь-якої співбесіди. Ураховуючи той факт, що іноземні студенти позитивно ставляться до спілкування, оцінюють його значущість, розуміють потребу в ньому, педагогічну комунікативну взаємодію викладача з майбутніми інженерами необхідно будувати так, щоб розвивати мовний запас, інтерес до співрозмовника, взаєморозуміння головної мети – професійна підготовка має бути якісною.

На наш погляд, за основу організації педагогічної комунікативної взаємодії викладача зі студентами-іноземцями вищих технічних навчальних закладів слід брати культуру спілкування як модель такої поведінки, що сприяє розкриттю й реалізації власних потенційних комунікативних можливостей під час професійної підготовки майбутніх інженерів у вищих технічних навчальних закладах. На мову викладача, який працює зі студентами-іноземцями, звертає увагу Т. Шмоніна, яка відзначає такі вимоги, як: швидкість (говорити потрібно повільно, враховуючи те, що українська чи російська мови є іноземними для таких студентів), простота (речення

повинні бути простими, лаконічними, зрозумілими), грамотність (поняття необхідно формулювати грамотно, без помилок), наочність (пояснення явищ, предметів, понять краще проводити з використанням наочності). Як свідчить практика роботи з іноземними студентами, викладачі не завжди враховують у процесі навчання й виховання культурно-національні особливості таких студентів. Цінною є думка цитованого автора, суть якої полягає в тому, що «врахування мовних можливостей, національного темпераменту і характеру дозволяє викладачеві обирати адекватні педагогічні методи, форми, засоби, які можуть бути в кожному конкретному випадку найбільш ефективними; визначати темп навчання для кожного студента, обсяг і складність матеріалу, що вивчається» [3, с. 23]. Наприклад, студенти з арабських країн, китайські та африканські студенти суттєво відрізняються культурно-національними і психологічними характеристиками, здібностями до мовної підготовки.

У науковій роботі І. Семененко доводиться думка про доцільність розробки педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів як системи навчально-виховної взаємодії викладачів фахових дисциплін та педагогів кураторів іноземних студентів, що спрямовується на розробку індивідуальної програми впливу на іноземця, яка забезпечує швидку адаптацію майбутніх фахівців до умов вищого технічного навчального закладу. Учена стверджує, що результатом у педагогічній практиці індивідуальних освітніх маршрутів є усвідомлення іноземними студентами мотивів професійного самовизначення, формування комунікативної компетенції на основі адекватної самооцінки навчальних досягнень.

Викладачам, які працюють з іноземними студентами, ми пропонували виконати вправу «Готовність до взаємин», суть якої полягає в тому, що необхідно було «поговорити з собою», дати відповідь на такі питання, як: 1. Чи сприймають мене студенти як людину надійну, послідовну, гідну довіри? 2. Чи достатньо я сильна людина, щоб поважати не тільки власні потреби і почуття, а й потреби і почуття студентів? 3. Чи здатний я співпереживати, співчувати? 4. Чи зможу я надати студентам свободу, не змінюючи своєї вдачі? 5. Чи зможу я донести до розуміння студентів, що зміст і цінність їхнього досвіду зрештою визначають і оцінюють вони самі? 6. Чи здатний я завоювати та зберегти довіру студентів? Позитивно оцінюючи такий прийом самооцінки, викладачі поділялися думками про те, що не задумувалися раніше про власне «Я», його роль у побудові педагогічної комунікативної взаємодії з іноземними студентами, оскільки більше уваги приділяли методиці викладання з навчальних дисциплін, плануванню годин, складанням питань для самостійної роботи. У викладачів виникали хвилювання щодо професійного самовдосконалення й підвищення рівня педагогічної майстерності, бажання переглянути нову літературу, почитати педагогічні журнали, збірники.

На основі вивчення психолого-педагогічних досліджень [1-7] нами виокремлено наукові орієнтири щодо організації педагогічної

комунікативної взаємодії викладача зі студентами-іноземцями вищих технічних навчальних закладів:

- урахування вікових, індивідуальних, психологічних, гендерних, культурно-національних особливостей розвитку іноземних студентів у фаховій підготовці;

- постійне вдосконалення професійно-педагогічного потенціалу викладачів, дотримання професійної етики, формування педагогічної майстерності, професіоналізму, особистісно-професійних якостей – ввічливості, коректності, тактовності, почуття міри, працелюбності, дисциплінованості, гуманізму, толерантності;

- використання в навчально-виховному процесі інтерактивних методів навчання в процесі викладання дисциплін;

- упровадження принципу зворотного зв'язку, систематичного контролю за навчально-пізнавальною діяльністю іноземних студентів;

- залучення іноземних студентів до інноваційної діяльності, до навчальної співпраці під час розробки навчальних проектів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок із напрямку. Доведено, що одним із актуальних питань професійної підготовки іноземних студентів у вищих технічних навчальних закладах є організація педагогічної комунікативної взаємодії викладача з майбутніми фахівцями, яка відбувається в процесі спілкування. Розвиток професійних комунікативних здібностей майбутніх інженерів, які тісно пов'язані з мовленням, потрібен для організації співпраці в галузі інженерної практики, набуття досвіду конструювання, моделювання відомих науковців і технічних працівників, виголошування власних новаторських ідей, презентування власних доробок на ринку праці.

Через спілкування викладач реалізовує власний накопичений досвід наукової, викладацької, інженерної справи, виступає посередником між галуззю науки і техніки та устремліннями студентів. Образ викладача є виховним прикладом для студентів, які приїжджають з різних країн, мають змогу порівнювати досвід викладання, модель поведінки, ставлення до науки, до процесу передачі теоретичних основ і практичних умінь молодим фахівцям.

Перспективою подальшого пошуку з означеної проблеми є покращення мовної підготовки, яка стимулює іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів до професійного самовдосконалення та розвиває їхні професійні комунікативні вміння.

Список використаних джерел

1. Коломієць В. С. Формування професійних мовленнєвих умінь у студентів іноземного походження засобами комплексних дидактичних ігор : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В.С. Коломієць. – К., 2001. – 21 с.
2. Леонтьева Э. С. Формирование профессионально-ценностного отношения иностранных студентов к образовательной деятельности в вузе в процессе изучения

русского языка : автореф. дис. на соискание канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования» / Э. С. Леонтьева. – Курск, 2012. – 24 с.

3. Методические рекомендации по преподаванию биологии иностранным студентам на подготовительных факультетах / составитель Т. А. Шмонина. – Х. : ЗНАДУ, 2014. – 43 с.

4. Палка О. В. Підготовка іноземних студентів вищих навчальних закладів технічного профілю до вивчення професійної лексики : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Палка. – К., 2003. – 20 с.

5. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: Практикум : навч. посібник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 336 с.

6. Рибалко Л. С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект) : [монографія] /Л. С. Рибалко. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2007. – 443 с.

7. Семененко І. Є. Педагогічний супровід фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. Є. Семененко. – Х., 2007. – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2015 р.

Редкозубова С.

Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Украина

ОРГАНИЗАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОММУНИКАТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ СО СТУДЕНТАМИ-ИНОСТРАНЦАМИ ВЫСШИХ ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье доказывается, что одним из условий повышения качества профессиональной подготовки студентов-иностранцев высших технических учебных заведений является организация педагогического коммуникативного взаимодействия с будущими инженерами. К научным ориентирам отнесены учет возрастных, индивидуальных, психологических, гендерных, культурно-национальных особенностей развития иностранных студентов в профессиональной подготовке, постоянное совершенствование профессионально-педагогического потенциала преподавателей, организация сотрудничества посредством профессионального общения в коллективе.

Ключевые слова: иностранные студенты, коммуникативное взаимодействие, высшее техническое учебное заведение, общение.

Ridkozubova S.

Kharkiv national pedagogical University named after G. S. Skovoroda, Ukraine

THE ORGANIZATION OF PEDAGOGICAL COMMUNICATIVE INTERACTION BETWEEN A TEACHER AND FOREIGN STUDENTS OF HIGHER TECHNICAL UNIVERSITIES

In the article it is proved that one of the conditions for improving the quality of professional training of students of higher technical educational institutions is the organization of pedagogical communicative interaction of teachers with future engineers. Professional communication contributes to the content of academic disciplines, methods and techniques of pedagogical influence on its absorption, transfer students moral, national, civic values, build interpersonal relationships, and also forms the spiritual world of the future specialist, defines the guidelines of the future of professional conduct. The image of the teacher is an educational example for students who come from different countries, have the opportunity to compare the experience of teaching, behaviour, attitude towards science, the process of the transfer of theoretical foundations and practical skills for young professionals. It is noted that the needs of foreign students is an important factor in teaching communicative interaction with the teacher,

because attitude, willingness, openness, understanding another person, a feeling of sympathy are the key to any interview. Given the fact that foreign students have a positive attitude to communicate, assess its significance, understand the need for it, pedagogical communicative interaction of the teacher with future engineers need to build to develop linguistic stock, the interest to the other person, understanding the main goal of training should be of high quality. Proved the feasibility of development of pedagogical support of professional training of foreign students of higher technical educational institutions as systems of educational interaction between teachers of special disciplines and teachers curators international students, which is directed on development of the individual program impact on foreigners, which provides quick adaptation of future specialists in the conditions of higher technical educational institutions. In academic guidelines specified problems related age, individual, psychological, gender, cultural and national peculiarities of the development of foreign students in vocational training, continuous improvement of professional-pedagogical potential of teachers, organization of cooperation through professional communication in the team.

Key words: *international students, communicative interaction, higher technical educational institution of communication..*